ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ)

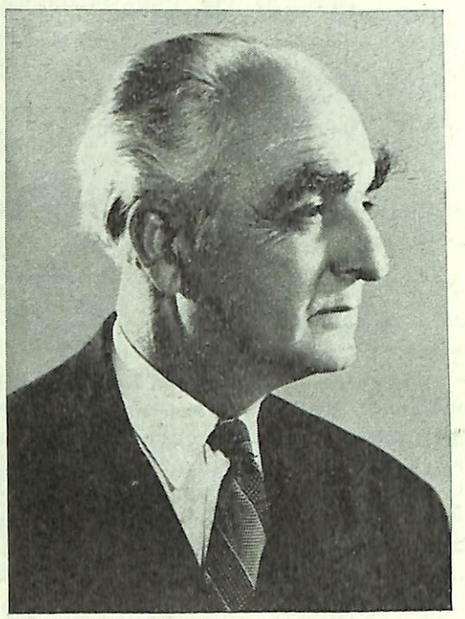

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

1965ի Մարտ ամսուան 17ին՝ Նոր Ջուղայի մէջ, յաւիտենապէս իր աչքերը կը փակէր, հայ Գրին նուիրեալ, հայ Դատին անխոնջ սպասարկու, հայերէնագէտ, պատմաբան, բանասէր եւ վաստակաւոր ուսուցիչ՝ Հայկ Աճէմեան:

Անողոք մահը, ժամանակէն առաջ, զարկաւ իր սրին, որ երկար տարիներ սիրոյ ջահ մը եղած էր իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին համար:

Անիկա ծնած է 1898ի Սեպտեմբեր 26ին, Վանի Այգեստան թաղամասին մէջ: Հայրը՝ Տէր Արշաւիր քահանայ, իր զաւակը հանելով ուսուցիչ Համբարձում Երամեանի դպրոցէն, կ'ուղարկէ Էջմիածին՝ Գէորգեան Ճեմարան:

Ուշիմ եւ աշխատասէր պատանին, քիչ ժամանակի մէջ մեծաքայլ յառաջադիմելով, կը գրէ շարք մը պատմուածքներ:

Մեծ Եղեռնի շրջանին, խորապէս ազդուելով իր ժողովուրդին կրած չարչարանքներէն, կը գրէ «Սղոպսակ իշխանը», «Ծաղկաքաղ Վասպուրականի հայ ժողովրդական բանահիւսութեան», «Թրքահայ աղէտը», «Հայրենի յիշատակներ» գրութիւնները:

1918ին, խանդավառ՝ Հայաստանի անկախութեամբ, կ'աշխատի նորածին հայրենիքի վերելքին համար:

Համայնավարութեան շրջանին կը բանտարկուի. իսկ Փետրուարեան ապստամբութեամբ կ'ազատի բանտէն եւ քիչ ժամանակ ետք կ'անցնի Թաւրիզ: Հոն կ'ամուսնանայ եւ հայր կ'ըլլայ երեք աղջիկներու:

Թաւրիզի մէջ, ինչպէս ամբողջ կեանքի ընթացքին, կը զբաղի մատենագրութեամբ եւ ուսուցչութեամբ: Շրջան մը, իր անձնական ձեռներէցութեամբ կը բանայ «Արովեան» դպրոցը: Անիկա հայերէ իր անձնական ձեռներէցութեամբ, կը բաստաւնդէ նաեւ «Հայկազեան Թամանեան» վարժարանին մէջ:

1924ին՝ առաջին անգամ ըլլալով, կը հրատարակէ «Մասիս» անունով պատի օրացոյցը, որ երկար տարիներ կը շարունակուի լոյս տեսնել: Ան՝ իր թանկագին բաժինը բերած է նաեւ «Լուսաղբիւր» դասագիրքերու պատրաստութեան մէջ:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի շրջանին, Թաւրիզէն կը փոխադրուի Թեհրան, ուր կ'ըլլայ ուսուցիչ «Սահակեան» վարժարանի եւ կ'ունենայ գրական բեղուն գործունէութիւն մը:

1953ին՝ կը հրատարակէ «Ալբոմ Յուշարձան Հայ Մշակոյթի» գիրքը՝ շքեղ տպագրութեամբ: 1957ին՝ լոյս կը տեսնէ Լեւոն Գրիգորեան իրանահայ երաժիշտի «Կեանքն ու գործը»: Տարի մը ետք կը հրատարակէ «Իսրայէլ Սահակեան դպրոցը». 1960ին՝ «Ս. Թադէի վանքը», 1964ին՝ «Գնդ. Աղասի Վերդեանի յուշերը»:

1960ի վերջերը՝ Շահն Շահը, Սպահապետի համալսարանին մէջ, առանձին հրոնի համալսարանին մէջ, հաստատէ Հայագիտական Ամպիոն մը, որուն արժանաւոր դասախօս ըլլալու պատիւը կը տրուի Հայկ Աճէմեանի. անիկա մինչեւ իր անակնկալ մահը կը մնայ այդ բարձր պաշտօնին վրայ, եւ մեծ խանդավառութեամբ կը դասաւանդէ հայերէն լեզու, գրականութիւն ու պատմութիւն:

Հայկ Աճէմեան ունի անթիւ յօդուածներ, ցրուած զանազան թերթերու, մասնաւորապէս «Ալիք»ի մէջ, որոնք քովէ քով բերելով կարելի է հսկայ հատորներ կազմել: Իր կեղծանուն ստորագրած է Էջմիածնեցի, Մեհենդակ, Մասիս, Սիփան, Պարոյր Հայկազեան, Մասիս Հայկազեան, եւայլն: Երկար պիտի ըլլար յիշել անուններու շարքը իր գրական գործերուն: Իր անձնական դիւանը ու գրադարանը ճոխ էր անտիպ երկասիրութիւններով, թանկարժէք գիրքերով եւ գրական անձնաւորութիւններու թղթակցութիւններով:

Եղած է նաեւ ազգային գործիչ եւ բոլորանուէր աշխատաւոր Հայ Դատին: Կազմակերպած է անթիւ հանդէսներ եւ բանախօսութիւններ: Զբաղած է նաեւ թատրոնով:

Օժտուած էր սուր յիշողութեամբ եւ սրամտութեամբ. ունէր զգայուն սիրտ եւ կարօտեալներու հանդէպ կարեկցող հոգի: Եղաւ արդարադատ եւ անկաշառ, միշտ վառ հայրենասիրական ամենաջերմ զգացումներով:

Հայկ Աճէմեան, 1927–1934ի շրջանին, աշխատակցած է նաեւ «Բազմավէպ»ի, և արժէքաւոր յօդուածներով ի յայտ եկած է իրը ներհուն բանասէր: 1958ի Դեկտեմբերին, երբ Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայրը՝ Գրպգ. Սրապիոն Ուլուհոճեան կ'այցելէր Թեհրան, Հայկ Աճէմեան ի նշան իր բազմամեայ համակրանքին եւ սիրոյն, Ս. Ղազարու Մատենադարանին կը նուիրէ ձեռագիր մը, բոլորգիր, համառօտութիւն Գրիգոր Տաթեւացիի ճառերուն:

Իր մահով Հայ ազգը կը կորսնցնէ իր պանծալի զաւակներէն մէկը, եւ հայ մշակոյթը՝ արժէքաւոր սպասարկու մը:

Յաւիտենական հանգիստ իր լուսաշող հոգիին:

Մ.

© National Library of Armenia